- робити узагальнення-підсумки на занятті;

- вмотивовувати факти вирішення тої чи іншої навчальної задачі;

- укладати систему запитань, спрямованих на розкриття запропонованої теми;

- спонтанно підтримувати розмову на задану тему (виступ на старостаті, на зборах студентів, на зустрічі з працівником адміністрації тощо);

- вести дискусію, заперечуючи, стверджуючи або підтримуючи певні точки зору опонентів;

- включатися в ділову гру (моделювання фрагментів уроків).

Усе це можливо за умови особистісно зорієнтованого навчання і виховання та створення комфортних умов для розвитку особистості й підготовки до фахової діяльності.

Отож розвиток мовленнєво-комунікативної компетенції майбутнього викладача вищого навчального закладу є невід'ємною частиною становлення його як спеціаліста.

Література: 1. *Богуш А.М* Змістова характеристика видів мовленнєвої компетенції дошкільників // Наука і освіта. Квітень 1998. **2.** *Львов М. Р.* Основы теории речи: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Издат. центр "Академия", 2000. **3.** *Изаренков Д. И.* Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов // Русский язык за рубежом. – №4. – 1990.

УДК 37.014.1

ПУЖАЙЧЕРЕДА Л.М., ПОНОМАРЬОВ О.С., канд. тех. наук, проф.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Основними ознаками визначення професійної компетентності вчителя на сучасному етапі розвитку освіти і виховання є наявні знання для успішної діяльності; розуміння цих знань для практики; набір операційних умінь, володіння алгоритмами вирішення задач; здатність творчо підходити до професійної діяльності.

Проблеми професійної компетентності у вітчизняній педагогіці та психології досліджували Ю. Бабанський, Є. Павлютенков, А. Хуторський, І. Колеснікова, А. Маркова, Н. Кузьміна, В. Лозова та інші науковці.

В. Лозова стверджує, що компетентність викладача має «інтегративну природу, тому що її джерелом є різні сфери культури (духовної, громадської, соціальної, педагогічної, управлінської, правової, етичної, екологічної тощо), вона вимагає значного інтелектуального розвитку, включає аналітичні, комунікативні, прогностичні та інші розумові процеси» [3, с. 5]. Автор також зазначає, що компетентність «включає екологічну, мотиваційну, рефлексивну,

когнітивну, операційно-технологічну, етичну та інші складові змісту його підготовки та передбачає нарощування знань, умінь, досвіду професійно-особистісного саморозвитку творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення» [3, с. 7].

Під *професійною компетентністю вчителя економіки* розумітимемо інтегровану професійно-особистісну характеристику педагога, яка включає ціннісні орієнтації, фахові й функціональних знання, уміння і навички та особистісні якості, спрямовані на досягнення ефективного результату з питань викладання економічних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах [2, с. 4].

Суспільство підвищує *вимоги до сучасного вчителя економіки*:

1. Насамперед, він повинен добре знати саму економіку та суміжні з нею науки, які постійно розвиваються. Вчитель має бути глибоко обізнаним з навколишнім життям і пов'язувати навчання предмета з сучасністю. Для цього він має використовувати всі можливі засоби інформації.
2. Учитель економіки повинен досконало володіти методикою свого предмета, який поєднує мікро- і макропоказники. Важливо не лише знати, але й постійно використовувати інтерактивні форми і методи навчання, різні освітні технології та техніки.
3. Учитель економіки повинен жити усім тим, чим живе країна, колеги, учні, тобто бути активним у культурному, політичному, економічному, суспільному житті. Він має бути компетентним як у питаннях економіки, так і культури, науки, історії тощо.
4. Учитель економіки має оперувати математико-аналітичним апаратом.
5. Учитель економіки повинен добре володіти інформаційно-комунікаційними технологіями. Сьогодні це не лише особистісна потреба, а об'єктивна вимога часу.

Учитель економіки у навчально-виховному процесі *виконує різні функції* та *здійснює різні види діяльності*, кожен з яких потребує певних *мотивів* (прагнення виконувати цей вид діяльності, ставлення до цього як до професійної цінності, бажання удосконалюватись у цьому виді діяльності), *знань* (про специфіку цього виду діяльності) *та вмінь* (здатність здійснювати відповідну діяльність). З огляду на це, ми вважаємо, що є всі підстави говорити не лише про професійну компетентність як таку, а й про окремі види компетентностей, що відповідають функціональному складу діяльності вчителя економіки.

Отже, можна виділити такі *види професійних компетентностей*, якими має володіти вчитель економіки: методологічна, практично-діяльнісна, дидактико-методична, економіко-правова, інформаційна, управлінська, комунікативна, психологічна, аутокомпетентністна [1, с. 14].

Їх перелік можна розширити, додавши ще такі види, як спеціально-наукова, екологічна, валеологічна, етична та інші.

Будь-яка компетентність, у свою чергу, являє собою систему, яка скла-

дається з компонентів (мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний) та елементів (мотиви та ціннісні орієнтації щодо конкретного виду діяльності, знання, уміння та навички, які його обслуговують, особистісні якості, що забезпечують його успішне виконання).

Таким чином, можна зробити наступний висновок: якщо в учителя економіки сформовано вказані ключові компетентності, то можна говорити про сформованість його професійної компетентності. Формування професійної компетентності вчителя, є процесом професійного зростання вчителя, розвитку його творчого потенціалу, що конче необхідне для вирішення проблем сучасної школи.

Література: 1. Економічний профіль: збірник методичних матеріалів / Укл.: *Покроєва Л.Д., Пужайчереда Л.М.; за заг. Ред. Л.Д. Покроєвої.* – Харків : ХОНМІБО, 2005. – 84 с. – (Профільна старша школа). **2.** Компетентісний підхід в освіті: Методичні рекомендації керівним педагогічним кадрам для проведення науково-практичних семінарів з питань впровадження компетентісного підходу в практику роботи ЗНЗ/ Автори-упорядники *І.В.Гавриш, Л.М.Пужайчереда та ін.; за заг. Ред. Л.Д. Покроєвої.* – Харків: ХОНМІБО, 2005. – 92 с. **3.** *Лозова В.І.* Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів // Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів: Матеріали міжвуз. наук.-практ. конфер. – Харків: ОВС, 2002. – 268 с.

УДК 37.014.1

СІДОРЧУК В.П., КАСЬЯНОВА О.М., канд. пед. наук, доц.

РОЛЬ ДИДАКТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ЇХ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Глибокі соціальні, духовні й економічні зрушення, що відбуваються на сучасному етапі в Україні, вимагають підвищення рівня професіоналізму працівників сфери освіти. Підготовка викладача, здатного до ефективного здійснення педагогічної діяльності, пов’язана з формуванням його дидактичної компетентності як інтегративної складової професійної компетентності.

У філософських, психологічних, педагогічних дослідженнях накопичено теоретичні положення та практичний досвід, який є підґрунтям для розробки проблеми формування дидактичної компетентності майбутнього викладача.

При безумовній важливості цих досліджень ступінь розробки проблеми формування дидактичної компетентності вчителя є недостатньою, вимагають обґрунтування компоненти її змісту з урахуванням нових підходів до процесу навчання, необхідне уточнення критеріїв і показників сформованості дидактичної компетентності, важливим є розробка технологій забезпечення дидактичної компетентності викладача та ін.

В умовах сьогодення вчитель зустрічається з низкою проблем: постійним ускладненням змісту освіти, необхідністю безперервного підвищення